

О. Ю. Кириченко,
студентка магістратури
факультету іноземних мов
Криворізький державний
педагогічний університет
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Бережна М. В.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН *Pride and Prejudice*)

Кириченко О. Ю. (наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Бережна М. В.).
Гендерний аспект перекладу (на матеріалі роману Джейн Остін
Pride and Prejudice).

Стаття присвячена гендерному аспекту в перекладі художнього тексту. Жіночий і чоловічий підходи до перекладу роману Дж. Остін *Pride and Prejudice* значно відрізняються. Проаналізовано два сучасних переклади роману українською мовою. Визначено, що Тетяна Некряч під час роботи з текстом надає перевагу більш конкретним поняттям, обирає відповідники, семантично ближчі до оригінального тексту. Водночас, жінка-перекладач часто використовує оцінну лексику, виходячи з особистого сприйняття ситуації. Володимир Горбатько обирає стабільнішу емоційну палітру і частіше використовує нейтральні лексичні одиниці, що формує більш об'єктивне ставлення до змісту. Також помічено, що чоловік-перекладач тяжіє до експлікації у перекладі, що призводить до збільшення обсягу перекладеного тексту.

Ключові слова: гендер перекладача, художній переклад, Джейн Остін, *Pride and Prejudice*, гендерні маркери мовлення, чоловічий / жіночий підхід до перекладу.

Кириченко А. Ю. (науч. рук.: канд. филол. наук, доц. Бережная М. В.).
Гендерный аспект перевода (на материале романа Джейн Остин
Pride and Prejudice).

Статья посвящена гендерному аспекту в переводе художественного текста. Женский и мужской подходы к переводу романа Дж. Остин *Pride and Prejudice* значительно отличаются. Проанализированы два современных перевода романа на украинский язык. Установлено, что Татьяна Некряч при переводе выбирает более конкретные понятия, предпочитает соответствия, семантически более близкие к оригинальному тексту. В то же время, женщина-переводчик часто использует оценочную лексику, исходя из личного восприятия ситуации. Владимир Горбатько придерживается стабильной эмоциональной палитры и чаще использует нейтральные лексические единицы, формирует более объективное отношение к содержанию. Также замечено, что мужчина-переводчик тяготеет к экспликации в переводе, что приводит к увеличению объема переведенного текста.

Ключевые слова: гендер переводчика, художественный перевод, гендерные маркеры речи, мужской / женский подход к переводу, Джейн Остин, *Pride and Prejudice*.

Kirichenko O. Yu. (academic mentor Doc. M. Berezhna). Gender Aspect of Translation (based on the novel *Pride and Prejudice* by Jane Austen).

The article is devoted to the gender aspect in the translation of a literary text. Feminine and masculine approaches to the translation of the novel *Pride and Prejudice* by J. Austen's differ significantly. Two modern translations of the novel into Ukrainian are analyzed. It is determined that Tetyana Nekryach in translation prefers more specific concepts, chooses equivalents that are semantically closer to the original text. At the same time, the female translator often uses evaluative vocabulary based on personal perception of the situation. Volodymyr Horbatko keeps a more stable emotional palette and more often uses neutral lexical units, which forms a more objective attitude to the content. I also notice that the male translator tends to be explicit in the translation, which leads to an increase in the volume of the translated text.

Key words: translator's gender, literary translation, Jane Austen, *Pride and Prejudice*, gender markers of speech, manhandling / womanhandling.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Вивченню поняття «гендер» приділяється особлива увага в сучасному світі, оскільки він пов'язаний з багатьма аспектами становлення особистості. Саме тому існує величезна кількість термінів, які можуть пояснити концепцію цього поняття, залучаючи його до досліджень різних сфер науки й життя в цілому. Гендер — спектр характеристик, що належить до маскулінності і фемінності. Залежно від контексту, під такими характеристиками можуть матися на увазі соціальні структури (зокрема, гендерні та інші соціальні ролі) або гендерна ідентичність.

Не варто плутати гендер з поняттями «статі» або «роду», тому що два останніх позначають біологічну приналежність до тієї чи іншої статі. «Гендер» поняття більш глибоке, воно визначає внутрішній стан і самоідентифікацію до маскулінності або фемінності. Цим поняттям оперують багато сфер діяльності соціуму. Гендерна ідентифікація є вкрай важливою тому що впливає на формування особистості і на її діяльність. Саме тому гендерна проблематика позиціонується в цій статті як головна. Сукупність характеристик, які притаманні певному жанру, так само в свою чергу можуть по-різному висвітлюватися окремими особистостями. Це обумовлено психологічними особливостями індивіда, з яких так само можуть витікати питання про соціальну та історико-політичну ситуацію того чи іншого мовного середовища, в якому формується культура. Література в свою чергу є проявом культури і обумовлює її подальший розвиток і збагачення за допомогою обміну творчими цінностями з літературами інших культур.

Саме в цей момент вплив гендерного аспекту на літературу стає очевидним, адже саме за допомогою перекладу різних творів здійснюється поширення творчої спадщини нації. Варто також враховувати, що специфіка гендерного перекладу забезпечує в рази більшу площу для досліджень, оскільки кожен перекладач може сприймати текст індивідуально та інтерпретувати його різними способами.

Головний інтерес у роботі становить саме гендерна специфіка та її вплив, тому будуть розглянуті у порівнянні чоловіча та жіноча варіації перекладу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження перекладацької діяльності, проведене Н. Я. Большуновою демонструє діапазон індивідуально-психологічних відмінностей в діяльності перекладача, які можуть проявляти себе як у власне успішності перекладацької діяльності, так і в обраних перекладачем стилях перекладу, типових для даного диференційно-психологічного типу помилок, у виборі «домінанти» перекладу; в переважанні буквалізмів або переважанні екстралінгвістичних складових, що відображає суб'єктивний досвід перекладача. Комунікативно-мовний тип перекладу може проявлятися в домінуванні так званого вільного перекладу, пов'язаного з акцентуванням на екстралінгвістичних компонентах, заснованого на інтуїції, синтезі змісту тексту і ментальності, особистого досвіду, що може проявлятися у відповідних помилках, і актуалізує культурно орієнтовану домінанту перекладу [1, с. 159]. Це доводить, що особистий психологічний досвід перекладача впливає на ментальне сприйняття тексту ним, отже може відбиватися у перекладі.

Як зазначає О. А. Радчук, переклад є важливим засобом міжкультурного спілкування, тому що служить посередником, сполучною ланкою, допомагаючи носіям однієї мовної культури знайомитися з фактами іншої. Культурологічний сенс є основним аспектом під час перекладу з іншої мови. Тому про процес перекладу можна говорити як про безмежну приблизність і відносність, враховуючи той факт, що не існує однозначної відповідності між тим, як різні мови відображають ознаки реальної дійсності [6, с. 95]. На думку багатьох лінгвістів, інтелект, культурні цінності, соціальні статуси і багато іншого відбиваються в мові. Погоджуючись з цією позицією, можна припустити, що мовне середовище у сукупності з географічним розташуванням перекладача також можуть визначати лінгвістично-культурну базу, якої надається перевага.

Т. В. Ковалева доповнює: «Складність перекладу текстів художніх творів пояснюється надзвичайно великою смисловою «завантаженістю»

кожного слова. Ця властивість виявляється у здатності письменника сказати більше, ніж говорить прямий сенс слів в їх сукупності, змусити працювати і думки, і почуття, і уяву читача. Художній переклад прози вимагає від перекладача найвищої майстерності, тому що перекладач в певному сенсі бере на себе роль співавтора твору. Художній переклад має бути виконаний так, щоб атмосфера сюжету, стиль автора повністю збереглися. Тому основна мета художнього перекладу полягає в збереженні ідиостиля» [6]. Ідиостиль (індивідуальний стиль) — система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський образ мовного вираження. Усі ці властивості у сукупності формують індивідуальний стиль перекладача, який буде визначати його майстерність.

Як зазначав Ю. Н. Караулов у своїй роботі: «Зв'язок мови і культури здійснюється за допомогою тексту, оскільки одна з ознак тексту — його співвіднесеність з пам'яттю культури. Більш того, мова — специфічний спосіб існування культури, фактор формування культурних кодів» [2, с. 262]. Саме тому мова здатна відображати культурно-національну ментальність його носіїв. Мова здатна створювати вербальні ілюзії, як зазначає А. В. Кирилина [3, с. 180]. Це засвідчує, що культурна спадщина мови має вплив на спосіб мислення перекладачів та формує індивідуальну дійсність для кожного з них.

Ю. С. Куликова також приєднується до цієї думки та зазначає, що питання про відмінності в чоловічій і жіночій поведінці (як частині культурно-національного менталітету) ставиться досить довгий час. Під час аналізу мови чоловіків і жінок на різних рівнях мови (фонетичний, морфологічний, лексичний і т. д.) дослідники приходять до висновку про наявність відмінностей в мовленні представників різних гендерних груп [4, с. 85].

Підтвердження актуальності гендерного аспекту у перекладі можна знайти у праці Н. А. Салтівської, яка стверджує, що проблема існування психолінгвістичних відмінностей між чоловіками і жінками вважається однією з найактуальніших в сучасній лінгвістиці та психології. Сьогодні, в умовах серйозного впливу фемінізму на різні сфери життя і науки, інтерес до неї особливо великий. Багато дослідників, як закордонні, так і російські намагаються виявити дійсно характерні риси і відмінності в мові чоловіків і жінок, які могли б бути пояснені з позиції залежності мови індивіда від його статевої приналежності [7]. Так, Б. Годар вводить термін *womanhandling* на позначення навмисних змін, які вносить жінка-перекладач у шовіністський та сексистський чоловічий текст.

Вона вважає, що «феміністичний дискурс — це політичний дискурс, спрямований на побудову нових смислів і орієнтований на суб'єкти, що стають на / за мовою. Він прагне розкрити ідеологічні способи сприйняття шляхом розширення повідомлень, в яких індивідуальний і колективний досвід походять з критичної позиції проти соціальних контекстів патріархату та його мови. У цьому феміністичні тексти породжують теорію тексту як критичну трансформацію» [10, с. 44]. Дослідження К. І. Леонтєвої також підкріплює цю думку. Науковець вказує, що при перекладі текстів авторів іншого щодо перекладача гендеру, досить часто відбувається або елімінація гендерномаркованих смислів тексту (часткова або повна), або їх значна модифікація. Вона також зазначає, що стратегія *manhandling* «чоловічий підхід», як і стратегія *womanhandling* «жіночий підхід» може бути використана як у відношенні деяких «чоловічих» перекладів «жіночих» текстів, так і навпаки [6, с. 56].

Мета статті — визначити специфіку гендерного впливу на переклад художнього тексту на матеріалі роману Дж. Остін *Pride and Prejudice* та двох перекладів українською мовою, виконаних В. К. Горбатько (2005 р.) та Т. Є. Некряч (2011 р.).

Виклад основного матеріалу. На переклад, як будь-яке створення тексту, впливає загальна соціальна ситуація. Вона відбивається на психологічному стані перекладачів та формує їх власне ставлення до тексту, а це в свою чергу відбивається у їх роботах. Соціум виступає каталізатором під час формування певних соціальних стереотипів та норм. Як зазначає С. М. Оксамитна: «Гендерні стереотипи, як узагальнені уявлення про чоловіків і жінок, виявляються насамперед як гендерно-рольові стереотипи, що стосуються прийнятності різноманітних ролей і видів діяльності для чоловіків і жінок, а також як стереотипи гендерних рис, тобто психологічних та поведінкових характеристик, притаманних чоловікам і жінкам. Ці два компоненти гендерних стереотипів тісно пов'язані між собою. Гендерні ролі зумовлені диференціацією всіх членів суспільства на дві категорії — чоловіків і жінок — та передбачають очікувану від них ціннісну й нормативну поведінку» [5].

Усе це у сукупності формує мовне та ментальне середовище в якому виконується переклад. Як можна побачити з дат публікації перекладів, обидві роботи були виконані у період, коли ролі чоловіка та жінки у суспільстві стали рівноправними. Можна припустити, що перебуваючи у середовищі, де жінка зараз має рівний статус з чоловіком, авторка перекладу буде сприймати соціальну нерівність

більш гостро. Вона може приділити цьому аспекту більше уваги ніж чоловік, більш ретельно добираючи лексичні та засоби для передачі соціальної нерівності того дня.

Різницю між чоловічим та жіночим перекладом можна побачити уже у назві роману. В оригіналі бачимо *Pride and Prejudice*, де присутня алітерація, але до перекладу назви українські перекладачі підійшли по-різному. Чоловік-перекладач у своєму дослівному варіанті *Гордість і упередженість* втрачає стилістичний засіб, очевидно вважаючи його нерелевантним для української культури. Жінка-перекладач визнала за необхідне зберегти цей прийом і у перекладі, тому її переклад отримав назву *Гідність і гонор*. За семантикою чоловічий переклад ближче до оригіналу, оскільки слово *Pride* має основні значення «гордість» або «гідність», а слово *Prejudice* «упереджена думка», «упередженість». Жіночий переклад зберігає першу одиницю через дослівний переклад і передає другу модуляцією, зміщуючи акцент в сторону зарозумілості, чванливості, бундючності. Втім, такий зсув є цілком доречним у контексті роману, адже саме такими якостями наділений в очах Елізабет Беннет при першому знайомстві Фіцвільям Дарсі. Стилiстично жіночий переклад ближче до оригіналу.

Як уже було зазначено, психологічні особливості можуть відігравати провідну роль під час перекладу. Психологічний портрет формує емоційний фон перекладача. Широко розповсюджена думка про те, що жінкам притаманний широкий емоціональний діапазон та сентиментальність. Ці властивості є базовою площиною сприйняття. Чоловіки прагнуть конкретики та меж, які будуть відокремлювати особисте від суспільного, емоції від обов'язку. Цілком очікувано, що такі різні шляхи сприйняття будуть впливати на вибір мовних засобів під час обробки тексту. Не варто очікувати, що переклад буде кардинально різний, але відмінності на морфологічному, лексичному, синтаксичному та стилістичному рівнях будуть характеризувати мовну поведінку чоловіка та жінки. Підтвердження цьому факту можна знайти у наступних фрагментах твору та його українських варіаціях (оскільки переклад В. Горбатька хронологічно перший, наскрізно у роботі він подається першим, а переклад Т. Некряч — другим):

Англ.: *Mr. Bennet's property consisted almost entirely in an estate of two thousand a year, which unfortunately for his daughters, was entailed, in default of heirs male, on a distant relation* [13, с. 20].

Укр. 1: *Багатство містера Беннета майже повністю складалося з маєтності, котра давала дві тисячі фунтів доходу на рік і котру, за відсутності спадкоємця по чоловічій лінії, — на превеликий жаль*

для його дочок — мав успадкувати як родове майно якийсь далекий родич [2, с. 7].

Укр. 2: *Власність містера Беннета майже повністю складалася з його маєтку, який приносив дві тисячі фунтів на рік, але, на біду його дочок, мав перейти, через бік прямих спадкоємців чоловічої статі, тобто за законами майорату до одного далекого родича* [3, с. 33].

Варто звернути увагу на те, як було перекладено поняття *property*. Бачимо, що перекладачі обрали різні варіанти з українських відповідників. Жінка-перекладач надає перевагу іменнику «власність», а чоловік-перекладач — «багатству»; і це яскраво відображає різне ставлення перекладачів до описуваного поняття. Звертаючись до словника, можна побачити, що слово *property* перекладається саме як «власність». За сюжетом цей варіант також є ближчим до оригіналу, оскільки сім'я містера Беннета була небагата, а після його смерті дочки залишаються без спадщини, оскільки родовий маєток, який і становить власність, повинен перейти до далекого родича по чоловічій лінії. З цього можна зробити висновок, що жінка-перекладач добирає семантично ближчі українські еквіваленти. Можливо, жінка сприймає власність, як можливість забезпечити себе, дітей, сім'ю і досягти спокою. Жіночі інстинкти більш спрямовані на досягнення почуття безпеки, як фізично так і матеріально. Саме тому варіант «власність» підсвідомо є більш безпечним, а тому привабливим для жінки. Чоловік сприймає матеріальні блага, як можливості, що можуть бути використати для задоволення. Також це підтверджується перекладом «на превеликий жаль для його дочок...», оскільки жінкою відсутність забезпечення та гарантій сприймається дуже гостро, тому інтерпретація «біда» виявляється більш доречною, в той час, як чоловік ставиться до ситуації дуже відсторонено, нібито спостерігаючи збоку і використовує більш стриманий варіант.

Розглянемо ще один приклад:

Англ.: *After listening one morning to their effusion on this subject, Mr. Bennet coolly observed...* [13, с. 21].

Укр. 1: *Вислухавши якомсь уранці чергові виливи захоплення на цю тему з боку своїх дочок, містер Беннет прохолодно зауважив...* [2, с. 7].

Укр. 2: *Вислухавши якомсь уранці їхнє базікання на цю тему, містер Беннет холодно зауважив...* [3, с. 34].

Ставлення до поняття *effusion* знову має різне емоційне забарвлення у перекладачів. Чоловік з терпимістю ставиться до порожніх розмов молодих дівчат, навіть з певною іронією називає це «виливами

захоплення», сприймаючи це, як властиву молодим дівчатам легковажність. Жінка, навпроти, виказує незадоволення їх поведінкою більш рішуче, називаючи це «базіканням». *Cambridge Dictionary* визначає *effusion* як «виливи», в нашому випадку виливи емоцій, що під впливом контексту набуває негативного сенсу, тому що передбачає марнотратство часу та сил слухача. В цьому випадку чоловік-перекладач визнав за необхідне перекласти цей вислів ближче до оригіналу для збереження легкого відтінку доброзичливої іронії. Жінка-перекладач надала перевагу більш емоційно навантаженому варіанту перекладу, обравши негативно забарвлений еквівалент в українській мові, щоб підкреслити марність порожніх розмов та легковажність молодих дівчат.

Наведемо ще такий приклад:

Англ.: *Lydia was a stout, well-ground girl of fifteen, with a fine complexion and good-humoured countenance; a favourite with her mother, whose affection had brought her into public at an early age. She had high animal spirits, and a sort natural self-confidence. . .* [13, с. 33].

Укр.1: *Лідія була високою і впевненою в собі дівчиною міцної статури з добродушним виразом обличчя, що мало прекрасний колір. У своєї матері вона була улюбленицею і завдяки цьому ще у ранньому віці почала з'являтися у товаристві. Вона відзначалася надзвичайною життєрадісністю і природженим почуттям власної значущості, котре переросло в самовпевненість. . .* [2, с. 11].

Укр.2: *Лідія була ставна, рослява дівчина п'ятнадцяти років, із гарним рум'янцем і добродушним виразом обличчя. Вона була улюбленицею матері, завдяки потуранням якої почала з'являтися на світських зібраннях у зовсім юному віці. Лідія мала якусь тваринну енергію і вроджену самовпевненість. . .* [3, с. 52].

Різниця між сприйманням дійсності та її відображенням також різниться під час перекладу. Чоловік-перекладач з більшою терплячістю ставиться до героїні. Можливо саме з цієї причини її вік було не вказано, згадки про те, що Лідія почала виходити в світ ще у ранньому віці, на його думку цілком достатньо. Він описує її м'якше, більш загально та більше уваги приділяє її зовнішності. Ознайомившись з жіночим варіантом перекладу, читач бачить осуд діям матері. Замість лексеми *affection* «любов, прихильність» маємо «потурання», яким зазвичай зазначають надмірно поблажливе, невимогливе ставлення. Передаючи опис дівчини, жінка-перекладач надає перевагу більш конкретним епітетам та висловлюванням, близьким до оригінального

тексту. Така оцінна лексика як «потурання», «самовпевненість», «тваринна енергія» висловлюють засудження з боку жінки-перекладача.

У цьому ж уривку звертаємо увагу на ставлення до соціуму. Жінка-перекладач пафосно називає його «світське зібрання», на противагу, у перекладі В. К. Горбатько з'являється варіант «товариство». Це знову підкреслює різницю між сприйняттям жінки-перекладача та її колегою протилежної статі. Цей приклад свідчить, що чоловік сприймає соціальне середовище як простір, де він може знайти однодумців, реалізувати себе як особистість, функціонувати як член суспільства, бо чоловіки мали більше прав у соціумі. Для жінки в той час, суспільство було лише засобом досягнення певного статусу, за який боролися більшість жінок та молодих дівчат. Перш за все, це була можливість отримати вигідну пропозицію і тим самим виділися серед своїх суперниць. Для них це був моральний поєдинок, саме тому варіант «світське зібрання» виявляється більш доречним.

Слід звернути увагу, що чоловік-перекладач неодноразово вдається до експлікації у перекладі, що в результаті призводить до збільшення обсягу тексту. Розглянутий приклад є яскравим підтвердженням, адже у порівнянні з жіночим перекладом цей уривок є довшим на десять слів. При цьому частину інформації про вік персонажа було взагалі вилучено. В останній частині чоловічий переклад більш розгорнутий: замість простої характеристики *natural self-confidence* «вроджена самовпевненість», бачимо надлишкову експлікацію «природжене почуття власної значущості, котре переросло в самовпевненість», яке акцентує увагу на цій рисі характеру, відображаючи негативне ставлення перекладача.

Варто також звернути увагу на художні засоби, якими оперують перекладачі. Наведені вище приклади ілюструють, що Т. Є. Некряч використовує більш колоритну українську мову, її художні засоби дуже доцільно поєднують у собі необхідні емоційне забарвлення та лексичне навантаження. Наприклад, у перекладі Т. Некряч можна зустріти такі слова як «балачки», «базікання», «порозсідатися», «оздоби», «балакуча», «галасливий» та ін. Це свідчить про те, що авторка майстерно володіє українською мовою та використовує її глибинні ресурси. Лексика у перекладі В. К. Горбатько видається нейтральною та поверхневою у порівнянні з лексичним наповненням перекладу його колеги. Тут вплив має не тільки гендерна належність, але й місце народження і проживання, перша і друга рідна мова, загальний рівень освіти, професійної підготовки і досвіду, обрана перекладацька стратегія, літературні вподобання і багато інших факторів.

Висновки та перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Ураховуючи факти, що було викладено вище, можна зробити висновок, що переклад — це дуже складне явище, яке можна порівняти з компонованням багатьох мовних ланок в єдиний літературний механізм. Варто ураховувати численні фактори, які впливають на результат та формують стиль перекладача. Текст переломлюється через призму бачення перекладача й інколи набуває нових барв та акцентів. Було з'ясовано, що гендерний аспект відіграє значну роль під час перекладу. Це зумовлено багатьма психологічними та соціальними відмінностями обох статей, що підсвідомо регулюють їх поведінку та формують різні аналітичні концепції. Як виявилось, чоловік та жінка по-різному сприймають дійсність, їх реакції також мають різні мотиви.

На прикладі двох перекладів можна зазначити, що жінка-перекладач перекладає ближче до оригінального тексту. Чоловік-перекладач частіше виявляє творчий підхід, відступає від оригіналу та використовує більш нейтральне лексичне наповнення. Жінка сприймає та оцінює зміст більш критично, в результаті цього її ставлення відображено у перекладі у вигляді семантичних, стилістичних, прагматичних зсувів. Чоловік-перекладач залишається спостерігачем, зберігаючи неупередженість і тяжіє до використання надмірної експлікації. Проведене дослідження вносить вклад у визначення особливостей жіночого / чоловічого перекладу, пропонуючи нові аспекти для подальшої перевірки і зіставлення з іншим практичним матеріалом.

Список використаної літератури

1. Большунова Н. Я. и др. Индивидуально-психологические особенности как составляющие языковых способностей. *Вестник РУДН. Серия: Психология и педагогика*, 2017. Т. 14. № 2. С. 155–166.
2. Джейн Остин // пер. з англ. Горбатько В. К. Гордість і упередженість. 239 с.
3. Джейн Остин // пер. з англ. Некряч Т. К. Гідність і гонор: ТОВ «Компанія “ВЕЛМАЙТ”», 2014. 416 с.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М.: Просвещение, 1987. 262 с.
5. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты. М.: Ин-т социологии РАН, 2003. 180 с.

6. Ковалева Т. В. Художественный перевод и личность переводчика. *Идеи. Поиски. Решения: сб. ст. VII Междунар. науч. практ. конф.* г. Минск. 2014 / под ред. Н. Н. Нижнева: Мн.: БГУ, 2015. С. 108–112.
7. Куликова Ю. С. Гендерная специфика переводов (На материале женских романов). *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*, 2011. № 8 (223). Вып. 51. С. 84–87.
8. Леонтьева К. И. Гендерные характеристики переводчика и их интерпретирующая роль в теории и практике. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2015. № 1. С. 55–62.
9. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи: Основи теорії гендеру: навч. посіб. / за ред. М. М. Скорик. Київ: К.І.С., 2004. С. 156–180.
10. Радчук О. А. Гендерный аспект в переводе. *Lingua mobilis*. № 3 (42), 2013. С. 94–96.
11. Салтівська Н. А. Гендерні аспекти перекладу художніх текстів. *Сучасна філологія: матеріали V Міжнар. наук. конф.* м. Самара: АСТАРД, 2017. С. 93–95.
12. Godard B. Theorizing Feminist Discourse / Translation // *Translation. History and Culture* / S. Bassnett, A. Lefevere (eds.). London: Frances Pinter, 1990. P. 87–96.
13. Jane Austen *Pride and Prejudice*: Novosibirsk: Sib. univ. publishing house, 2009. 272 p.